דו"ח לבוחר (6)

בן־גוריון בעדנו!

יתכן שהרגע הפיקנטי ביותר של השבוע בכנסת בא בסוף הוויכוח על עבודת־השבת בנמל אשדוד. יושב־ראש הישיבה, אריה בן־אליעזר הכריז: „מי בעד הצעת חבר־הכנסת אבנרי להוריד את העניין מסדר־היום — ירים את ידו!”

דויד בן־גוריון הרים את ידו. הוא השקיף סביבו, ראה שכל חבריו בסיעת רפ"י נמנעים מלהצביע. אך ידו נשארה מורמת — עד גמר הספירה. רק חלק קטן של העתונאים שם לב לכך — ורק שני עתונים ציינו זאת.

געפילטע פיש גדול

אותו ויכוח התחיל בשלוש הצעות לסדר־היום, בלשון כמעט זהה. משה אונא (מפד"ל), מנחם פרוש (אגו"י) ויעקוב כ"ץ (פא"י) התחרו ביניהם בגינוי המשמרת השניה בליל־שבת בנמל אשדוד.

שר־התחבורה, משה כרמל, ענה בנימה של הצטדקות. אומנם, יועציו ברשות־הנמלים אמרו לו כי ביטול המשמרת השניה ביום השישי יהיה אסון לנמל. הוא גם ידע כי השבתת הנמלים בימי־שבת עצמם מביאה למדינה נזק של מיליונים בלתי־ספורים (העולם הזה 1476). אבל כאיש המערך היה עליו להתחשב ברצון אשכול להקים קואליציה עם הדתיים. על כן הציע, כפשרה, להעביר את ההצעות לדיון בוועדה. לכך הסכימו הדתיים.

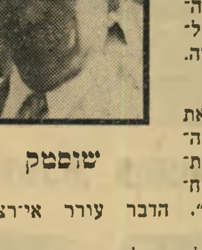

שוסטק

חברי הבית התכוננו להרים את ידיהם באורח שיגרתי לקבלת ההצעה ברוב מכריע — כאשר הופתעו לשמוע מפי בן־אליעזר כי „לחבר־הכנסת אבנרי הצעה נוספת”. הדבר עורר אי־רצון בולט וקולני ברחבי האולם.

הפרוצדורה שנקטתי בה היא בלתי־רגילה מאוד. כשהממשלה מסכימה להעביר הצעה לוועדה, מתקבל הדבר כמעט תמיד. אך מבחינה תיאורטית יש אז זכות לח"כ אחר לדרוש את הורדת העניין מסדר־היום. ניצלתי זכות זו.

מה שקרה לאחר מכן רשום בפרוטוקול הסטנוגראפי:

אורי אבנרי: כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה. אני מציע להוריד את העניין מסדר־היום, וגם לא להעביר אותו לוועדה. ארשה לעצמי לומר כמה מילים, בלי פאתוס, בלי התרגשות ובלי פולמוס.

נוצר הרושם, בדיונים בכנסת וגם מחוץ לכנסת, שבכל הפרשות האלה יש רק צד אחד, והוא הצד הדתי. איכפת לו, כואב לו, הוא מוכן למסור את נפשו על קידוש־השם, או לפחות להיבחר על קידוש השם. ואין צד שני בכלל. הצד השני קיים רק כדי להכעיס.

אליעזר שוסטק (חרות): ולהיבחר על קידוש שם העולם הזה?

אורי אבנרי: זה כשר במידה שווה.

...לכן, בהעדר הצד השני, הממשלה והמפלגות מדברות בנימה של הצטדקות, כאילו הצד האחד צידקתו מוכחת, והצד השני צריך כל הזמן להצטדק על כך שהוא לא בסדר. הצד שלכם הוא מיעוט בעם. יש צד שני והוא רוב בעם, אם כי אין לו פה גדול בכנסת הזאת.

קריאה (מספסלי חרות): לאיזה פה אתה משתייך?

אורי אבנרי: אני מנסה לפתוח פה קטן מאוד לצד הנכון.

...ישנו צד שני, והוא לא קיים כדי להכעיס, ולא רק האידיאלים הדתיים עומדים לדיון. ישנו אידיאל שני. ישנו אידיאל של עצמאות כלכלית של המדינה; של מחיר המוצרים. ישנה עובדה שאיננו מקבלים אותה כדבר מובן מאליו — שנמלי ישראל, בניגוד לכל הנמלים בעולם, אינם עובדים שבעה ימים בשבוע.

כל נמלי העולם עובדים שבעה ימים בשבוע, ואי־אפשר לתפעל נמל בצורה יעילה ורווחה שישה ימים בשבוע בלבד. פירוש הדבר שמטילים על כל הציבור בארץ מס נוסף, בגובה שביעית של הוצאות הנמל; וכולנו, שאיננו דתיים, משלמים בשביל הפסקת העבודה בשבת.

התוצרת מתייקרת; הייבוא מתייקר; הייצוא מתייקר, והעצמאות הכלכלית הולכת ומתרחקת מאתנו צעד נוסף. עצמאות כלכלית פירושה עצמאות בטחונית, פירושה עצמאות מדינית, והיא חשובה לא פחות מאידיאלים אחרים, שיש להם נציגים כל־כך נלהבים בכנסת.

אליעזר שוסטק: בקריית־הפלדה עבדו דווקא בשבת, ואפילו ביום־כיפור, ובכל זאת פשטו את הרגל.

אורי אבנרי: חבר־הכנסת שוסטק, היתה לנו אוניה — עדיין יש לנו אוניה — בשם שלום. לחמתם נגד המיטבח הכפול באוניה זו, והפכתם אותה ל„געפילטע פיש” גדול. עכשיו אינכם יכולים לא לבלוע אותו ולא להקיא אותו. אינכם יכולים למכור אותה, כי אף אחד אינו רוצה לקנותה.

קריאות־ביניים מצדדים שונים.

היו"ר בן־אליעזר: חבר־הכנסת אבנרי, אתה יכול להמשיך, אבל עליך להיות מוגבל במסגרת הנושא בלבד. הנושא הוא נמל אשדוד, והעבודה בשבת בנמל אשדוד.

אורי אבנרי: ...רצוני לומר כי יש שני צדדים.

ישנו רוב שהוא חילוני, וישנו מיעוט, שהוא דתי. איננו רוצים לכפות על המיעוט דברים שבניגוד למצפונו, אבל ודאי שאיננו יכולים להשלים עם כך שהמיעוט יכפה על הרוב דברים שבניגוד למצפוננו. והמצפון שלנו אומר שאנחנו רוצים לחיות לפי הכרתנו אנו. אנחנו מוכנים שתשכנעו אותנו בכל מיני עניינים, כולל עניין השבת, אך איננו מוכנים שתכפו עלינו בכוח החוק והכפייה דברים שבניגוד למצפוננו.

ועוד מילה על ההפגנה הזאת. חבר־הכנסת פרוש: הקצין הזה — ואני מגן כאן על קצין משטרה, זה דבר בלתי־רגיל בשבילי — לא שלף אקדח מפני שתקפה אותו רוח־שגעון. הוא נתקל בהסתערות המונית, והיה צפוי לסכנה של לינץ', ואז שלף אקדח על־מנת להרתיע את האנשים שאיימו, לדעתו — כך הרגיש באותו רגע — על חייו.

שר הסעד בורג: כמה מיקרי־לינץ' כבר קרו בישראל?

אורי אבנרי: בדקנו את המיקרה הזה, חקרנו את האנשים שהיו נוכחים.

...בסוף רצוני להצביע על ההבדל...

דויד הכהן (מפא"י): כמה זמן מותר לו לדבר לפי התקנון? חמש דקות בלבד!

היו"ר בן־אליעזר: חבר־הכנסת הכהן, יש זכות לחבר־כנסת, המדבר מעל הדוכן הזה, להרגיש שהוא נמצא בנמל בטוח, והיושב־ראש יבטיח לו את הזכות הזאת. הוא ידבר במסגרת הזמן שמותר לו לדבר.

אורי אבנרי: ...הייתי רוצה להצביע על ההבדל הגדול בהתנהגות המשטרה בשתי ההפגנות שהוזכרו כאן. לפני שבועיים התקיים מסע חוקי לירושלים. המשטרה הכריזה עליו כעל התקהלות בלתי־חוקית ופיזרה אותו. ואילו ההתקהלות הבלתי־חוקית בנמל אשדוד לא פוזרה על־ידי המשטרה.

עד כאן הפרוטוקול.

מלבד בן־גוריון, הצביעו בעד הצעתנו מפ"ם ושתי הסיעות הקומוניסטיות. ח"כ שולמית אלוני נמנעה בשקט.

האם זה היה רק נידמה לי, או שבאמת נהנו רוב אנשי המערך — גם ליד שולחן־הממשלה — מדברי? על כל פנים, על פניהם הצטיירה הבעה של „אנחנו לא יכולים להגיד את זה, אך טוב שמישהו אומר זאת, סוף־סוף!”

איך להצביע?

בכלל, קיימת בעייה של הצבעות בלתי־צפויות. לא את הכל אפשר לחשב מראש, ולהחליט מראש. לעיתים באה הצבעה בלתי־צפויה, או שעניין צפוי מקבל לפתע תפנית בלתי־צפויה. אז צריכים להחליט במהירות, תוך שניות — ולרוב אין כל אפשרות להסביר בו־במקום מדוע הצבענו כפי שהצבענו. למשל:

● יהודה שערי (ל"ע) ומשה דיין (רפ"י) תבעו להעלות על סדר־היום של הכנסת את שביתת ארגמן (ראה הנדון). שר־העבודה הסכים להעביר את ההצעות לוועדה. מפ"ם והקומוניסטים הצביעו להורדת העניין מסדר־היום בכלל, בטענה כי אסור לכנסת להתערב בסיכסוכי־עבודה, וכי אלה שייכים להסתדרות בלבד. איננו שותפים לדעה זו. סבורנו שעל הכנסת לתת בהחלט את דעתה גם על יחסי־העבודה. אך גם אנו הצבענו להורדת העניין מסדר־היום — בגלל ההנמקה הריאקציונית הקיצונית של הצעת הליברלים־העצמאיים, ובעיקר של הצעת רפ"י.

● הכנסת החליטה להאריך לשנה את תקנות־החירום הנוגעות לחובתם של חייבי־גיוס לקבל אישור צה"ל ליציאה מן הארץ. נמנענו מהצבעה, בגלל התנגדותנו העקרונית לתקנות־החירום. לא הצבענו נגד, כי הדבר עלול היה להתפרש כשלילת צרכי־בטחון מוצדקים.

„אנחנו, סיעת־היחיד..."

מליאת הכנסת ישבה, בשלושת ימי השבוע שעבר, במשך 570 דקות. נציג סיעת העולם הזה — כוח חדש נשא בזמן זה ארבעה נאומים, שהסתכמו ב־46 דקות. הדבר הרגיז כמה וכמה ח"כים, שאינם יכולים לדבר מפני שהם שייכים לסיעות גדולות — וסיעתם אינה נותנת להם גישה לדוכן.

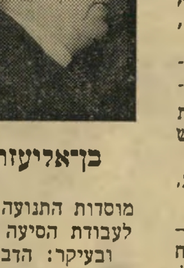

בן־אליעזר

יש הרוגזים גם על מינהגי לדבר על „הסיעה” בלשון „היא” או „אנחנו”. עתון אחד העיר שזהו סיגנון של „פלוראליס מאגיסטאטיס”.*

אך סיעה אינה איש אחד — גם כשיש לה רק ח"כ אחד בכנסת. „אנחנו” פירושו — 14,124 בוחרי הרשימה, בתוספת אלפים שהיו מתווספים אליהם אילו נערכו השבוע בחירות חדשות. „אנחנו” הם גם מוסדות התנועה החדשה, וכל היועצים המקצועיים המסייעים לעבודת הסיעה בכנסת.

ובעיקר: הדבר בא להרגיל את הכנסת לקיומנו כסיעה.

על כך היה נטוש השבוע קרב־איתנים מאחורי הקלעים. הגשנו לוועדת־הכנסת תזכיר משפטי מפורט של 3000 מילים, שחובר בידי אמנון זכרוני, והמוכיח בעליל כי אין שמץ של הצדקה משפטית לשלילת מעמדנו כסיעה.

לאחר מכן נקראתי בעצמי לטעון בעל־פה בפני הוועדה. דיברתי כ־45 דקות, והצטמצמתי בטיעון משפטי טהור. אחרי דיבר ח"כ שמואל מיקונים, הנמצא במצב דומה, ועמד במשך כחמש דקות על הצד הדמוקראטי של העניין.

זהו קרב בעל חשיבות עקרונית מכרעת — והוא מעמיד את יריבינו במיבחן הגדול הראשון בכנסת זו.

למחרת היום הושג נצחון חלקי: ועדת־הכנסת החליטה להכיר בנו כסיעה לצורך חוק פנקס הבוחרים — אם כי השאירה, כביכול, את שאר חלקי הבעייה פתוחים.

* „לשון־הרבים של המלך”, מינהג המלך לדבר על עצמו בלשון „אנחנו, מלך שבדיה...”

דו־שיח עם מיקונים

כשהכנסת דנה בהצעות־לסדר־היום, היא מלאה — ולמחרת היום מלאים העתונים בדיווח על כך. אך להצעות אלה אין ערך מעשי. מטרתן היא הפגנתית בלבד. לעומת זאת יש ערך מכריע להצעות־חוקים. אך כשבאים לדון באלה, מתרוקן האולם כמעט לגמרי, וגם העתונות מקדישה לכך בקושי שורה אחת או שתיים.

כך זה היה כאשר החל הדיון בתיקונים לחוק הפלילי — תיקונים הנוגעים להרבה עשרות עבירות, ושתוצאותיהם עלולות להסתכם בהרבה אלפי שנות מאסר לאזרחי המדינה.

מיקונים

בנאום של 15 דקות, מתחנו ביקורת עניינית מפורטת על סעיפים רבים של ההצעה (ראה במדינה). באולם ישבו 13 ח"כים. לכן הקדמתי הערה: „הרשו לי, כטירון בכנסת, להביע מידה של התמרמרות על כך שרוב חברי־הכנסת אינם טורחים להיות נוכחים בדיון זה, הנוגע לחייהם — לחייהם ולחרותם — של אלפי אזרחים... בקשר לכך הגישה סיעת העולם הזה — כוח חדש הצעת־חוק להנהגת קוורום בכנסת.”

קרא ח"כ אריה בן־אליעזר: „חברי־הכנסת לא יהיו נוכחים גם כאשר תעלה הצעה זו לדיון!”

האולם לא היה הרבה יותר מלא כאשר הגיע, למחרת היום, תור הצעת־התיקון לחוק הדרכונים. זוהי הצעה מחפירה, הנותנת בידי שר־הפנים סמכות בלתי־מוגבלת לבטל ולשלול כל דרכון של אזרח ישראלי בחו"ל, ולסרב לתת דרכון לאזרח שהגיע לארץ לפני פחות משנה.

לגופו של עניין לא נבדלה עמדתנו בהרבה מדברי ח"כ יוסף שופמן (חרות), שדיבר לפני, ודברי הפרופסור קלינגהופר (ליברלים), מיקוניס (מק"י), וילנר (רק"ח) ופלד (מפ"ם) שדיברו אחרי. אך ניצלנו את ההזדמנות כדי להבהיר עמדה עקרונית בשטח חוקי העליה:

„אם רוצה הממשלה שעולה חדש יישב לפחות שנה רצופה בארץ, לפני שיזכה בדרכון ישראלי, הרי הדרך הנכונה והאמיצה היא להציע שינוי בחוק־האזרחות. כלומר: לא יקבל אדם אזרחות ישראלית, אלא אם התגורר בה לפחות שנה רצופה, למד משהו על ההווי שלה, ואולי גם רכש ידיעה כלשהי באחת משתי שפות הארץ. בקיצור, ילך החוק הישראלי בעיקבות חוק־האזרחות של ארה"ב.

„לכך דרוש אומץ־לב, כי כאן אנו נוגעים באחת הפרות הקדושות של המישטר הקיים: חוק־השבות וכל הנובע ממנו.

„הייתי רוצה להבהיר כאן את עמדת סיעת העולם הזה — כוח חדש לגבי חוק השבות. אנו בעד עליה לישראל. אנו בעד עליה המונית. אילו היה קם במדינה מישטר חדש, ברוח עקרונותינו, הוא היה פותח דרכים חדשות לעליה, למשל מברית־המועצות. אני מקווה שלא ירחק יום זה יותר מדי.

„אולם חוק־השבות אינו דרוש לצורך זה. יתכן והיה מקום לחוק כזה כהפגנה של השינוי הגדול שחל עם קום המדינה, כהפגנה נגד המישטר הקולוניאלי הבריטי שקדם לה. אולם האם יש מקום לחוק זה כיום? האם בכלל יש מקום לחוק המפריד בין עמים ודתות, בין יהודי ושאינו יהודי, מה גם שאיננו יודעים מיהו יהודי?

„מדינה זו שייכת לכל אזרחיה, עברים וערבים ואחרים, ואין מקום בחוקיה לשום הבדלה בין אזרחים או מועמדים לאזרחות על פי המוצא, הלאום, הדת והעדה.”

על דברים אלה הגיב רק ח"כ מיקוניס. הוא ראה בכך הזדמנות טובה להוכיח את הרוח הציונית החדשה של מק"י — ואולי גם הגיב בכך על פסוק מסויים בנאומי: „אנו באים בטענות קשות אל ממשלת ברית־המועצות. אנו תובעים את זכות עלייתם של היהודים, במסגרת הזכות הדמוקראטית של כל אדם לעבור מארץ לארץ, באופן חופשי. איך אנחנו יכולים לטעון זאת בכנות, כאשר אנו עצמנו באים לשלול חופש זה מאזרחי ישראל?”

על כך הטיף לי מיקוניס מוסר, והקדיש לי את כל החלק הראשון של נאומו. עד כדי כך שח"כ מנחם בגין התרגז וקרא: „מה אתה מתווכח רק איתו? יש עוד סיעות בכנסת! תתווכח גם איתנו!”

כשדיבר מיקוניס בלהט על הצורך הלאומי בחוק־השבות, קראתי: „גם ליהודי ברית־המועצות?” והתפתח דו־שיח:

מיקונים: ...אתה לא צריך לתרץ (את דרישותיך מממשלת ישראל) בכך שאתה מציג בעת ובעונה אחת גם דרישה מברית־המועצות. (באידיש:) זה נדבק כמו אפונה לקיר. כל הכניסה שלך לתחום ברית־המועצות בקשר עם חוק־הדרכונים — היתה מיותרת לגמרי...

אבנרי: מה שנכון לגבי מדינה אחת, נכון לגבי כל המדינות!

מיקונים: אבל אתה נטפל דווקא לברית־המועצות. יש עולם כזה גדול, יש מאה ועשרים מדינות מהודו ועד כוש!

אבנרי: עקרון אחד לכולם! צדק אחד לכולם!
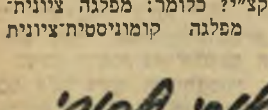
אותו רגע העביר לי מישהו פתק ושאל אם לשנות את שם מק"י למצק"י או מקצ"י? כלומר: מפלגה ציונית־קומוניסטית ישראלית, או מפלגה קומוניסטית־ציונית ישראלית?